

Міністерство освіти і науки України
Львівська обласна державна адміністрація
Львівська обласна рада
Національний університет «Львівська політехніка»
Міжнародний інститут освіти, культури та зв'язків з діаспорою
Світова Координаційна Виховно-Освітня Рада при Світовому Конгресі Українців
Сумський державний університет

III Міжнародна науково-практична конференція
«УКРАЇНСЬКА МОВА У СВІТІ»

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

6-7 листопада 2014 року, м. Львів, Україна

ГАЛИНА БОЙКО (Львів, Україна)

Національний університет «Львівська політехніка»

**ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ АРХІТЕКТУРНИХ ТЕРМІНІВ ЗА ІНТЕРАКТИВНИМ
МЕТОДОМ «НАВЧАЮЧИ – ВЧУСЯ» НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ
ЧУЖОЗЕМНИМИ СТУДЕНТАМИ 1 КУРСУ**

Проблема методів навчання є однією з найбільш дискусійних як у теоретичному, так і в практичному плані. Тому не випадково їй присвячено багато досліджень. Нині вона потребує подальшої розробки і переосмислення відповідно до уточнених конкретних завдань національної освіти.

Звичайно ж, поєднати інноваційні методи з традиційними формами викладу матеріалу важко, але існують безліч варіантів, які виникають у процесі навчання в іншомовній аудиторії. Незалежно від кількості студентів у групі, їх національності, рівня володіння українською мовою перед викладачем стоїть одне завдання – згрупувати усіх і зацікавити, одночасно ж пояснити, навчити і закріпити навчальний матеріал. Цікаво і доступно це можна зробити в ігровій формі.

Метод, який вибрано для навчання в іншомовній аудиторії архітектурної термінології на першому курсі – метод «**Навчаючи-вчуся**», який надає можливість взяти участь у навчанні та передачі своїх знань іншим, у даному випадку своїм однокурсникам та однокурсницям під час заняття.

ДРАГАНА ВАСИЛІЄВИЧ (Белград, Сербія)

Університет у Белграді

ОКСАНА ОРЛЕНКО (Львів, Україна)

Національний університет «Львівська політехніка»

КЛЮЧОВІ ПЕРСОНАЛІЇ СЕРБСЬКОЇ УКРАЇНІСТИКИ

Україністика вважається доволі молодою галуззю студій у Сербії, незважаючи на те, що сербсько-українські літературні, культурні та історичні зв'язки сягають у давнє минуле. Визначальним моментом для розвитку сербської україністики можна вважати початок дев'яностих років ХХ ст., коли в університетах уперше почали викладати українську мову як другу іноземну або другу слов'янську мову (а також літературу). У Белграді українську мову викладають з 1991/92 року на кафедрі славістики, у той час як на кафедрі русиністики Університету в Новому Саді українську літературу викладають з 1991-го, а українську мову — з 1997 року. Згодом, у 2002 році, на белградському філологічному факультеті було відкрито спеціальність «Українська мова та література» (2009 р. у зв'язку з акредитацією нових, сучасних навчальних програм назву змінено на «Українська мова, література, культура»).

Вирішальну роль у становленні українознавчих студій у Сербії відіграли видатні сербські славісти *Богдан Терзич, Міодраг Сібінович, Предраг Піпер та Людмила Попович*, завдяки чийм старанням на філологічному факультеті у Белграді вперше були запроваджені українська мова та література. Розвитком та популяризацією україністики у Белграді займаються професор *Людмила Попович*, доцент *Мілена Іванович*, асистент *Таня Гаєв*, лектори української мови *Юлія Драгойлович* й *Анастасія Білозуб*, аспірантка кафедри славістики *Драгана Василієвич*. Осередком українознавства у Новому Саді є кафедра русиністики: викладачі *Юліан Тамаш, Янко Рамач, Анамарія Рамач-Фурман* і *Олександр Мудрий*, а також доцент кафедри історії *Джура Гарді*. Перекладацьку діяльність, крім викладачів-україністів, провадять професор *Міодраг Сібінович, Лука Гайдукович, Ярослав Комбіль, Андрій Лаврик, Євген Кулеба* та інші.

Розгляд наукових та перекладацьких зацікавлень центральних постатей сучасної сербської україністики дозволяє зробити висновки про напрямки її розвитку: зіставне вивчення української та сербської мов (зіставлення неопрацьованих граматичних категорій та когнітивнолінгвістичні студії), детальне вивчення рецепції української літератури та культури, дослідження творчості сучасних українських письменників (як зокрема, так і порівнюючи з сербськими), переклад класичних, сучасних та фольклорних творів.

ТЕТЯНА ГРОХОВСЬКА (Львів, Україна)
Національний університет «Львівська політехніка»

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНА СТРУКТУРА ПОРІВНЯНЬ ПРИ ВИВЧЕННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Завдання викладача-філолога на заняттях з української мови як іноземної полягає у тому, щоб скеровувати іноземних студентів у цей навчальний процес, давати їм роз'яснення та поради. Звичайно, не усі іноземці відразу легко вивчають мову. Тому у процесі навчання української мови студентів-іноземців принципово важливо мати строго відібраний дидактичний матеріал, чітку систему його викладу і закріплення. Щоб досягти поставлених цілей, необхідно також враховувати засоби спілкування, якими уже володіють студенти-іноземці, тобто брати до уваги особливості їхньої рідної мови.

Оскільки у процесі навчання української мови іноземних студентів основною, базовою одиницею є лексема, тобто її значення, тлумачення, етимологія, принципи та форми вживання, сучасні студії з методики викладання української мови як іноземної рекомендують звертати увагу іноземців також і на використання такого лексикологічного поняття, як порівняння. Адже уміння правильно порівнювати, зіставляти та протиставляти процеси чи явища свідчить про високий рівень володіння іноземцем мовою, дає змогу урізноманітнити його мовлення, уникаючи тавтології, увиразнює його мовлення. Вивчення порівнянь може бути важливим засобом інтенсивного оволодіння українською лексикою.

Зауважмо, що порівняння тільки тоді вдале, коли воно допомагає мовцеві глибше розкрити зміст зображуваного, коли воно яскраве і доречне. Тому для забезпечення глибшого розуміння іноземцями зіставляваних чи порівнюваних предметів необхідно залучати тексти, які б слугували ілюстрацією різних випадків вживання порівнянь та полегшили їхню семантизацію. Це мають бути як науково-популярні, так і художні тексти чи тексти деяких жанрів усної народної творчості (казки, байки, приказки, прислів'я, анекдоти).

На заняттях з української мови як іноземної порівняльні конструкції можна використовувати з різною метою: ілюструвати фонетичні і граматичні явища, розглядати типові ситуації спілкування, а також застосовувати в обговоренні розуміння образного змісту мовної одиниці.

ВІТА ДЕРЕНЬКО (Івано-Франківськ, Україна)

Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника

ПРОБЛЕМИ МОВНОЇ КУЛЬТУРИ ЗАКОРДОННИХ УКРАЇНЦІВ У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ ІЛЛІ КИРІЯКА

Еміграція з українських земель, що розпочалася в другій половині XIX ст. і з різною силою триває й до сьогодні, зумовила вихід української мови за межі етнічної території її носіїв, а на межі двох тисячоліть сформувала такий етносоціокультурний феномен, як світове українство. Здавалось би, загалом позитивне явище – розширення мовного ареалу – зумовило низку негативних процесів: асиміляція іммігрантів у соціум країн поселення, щоб утвердитися в ньому і відчувати себе повноправними громадянами, міжмовна інтерференція як результат взаємодії двох мов, чи, точніше, впливу мови більшості на мову поселенців і, цілком закономірно, зниження їх рідномовної культури. Зазначені процеси по-різному проходили в західній діаспорі і залежали загалом від двох чинників: державної мовної політики та намірів і діяльності самої етнічної спільноти. Останній фактор, хоча і є суб'єктивним, мав би відігравати вирішальну роль: прагнення зберегти свою етнокультурну самобутність у полікультурному середовищі повинно бути вирішальним у життєдіяльності діаспори. Факти ж засвідчують протилежне.

Українці, які прибули на американський континент у перші роки імміграції, в переважній більшості піддавались асиміляції і поступово втрачали рідну мову як засіб суспільної комунікації. Їхні нащадки вже у другому поколінні (народжені в країнах поселення) рідної / материнської мови здебільшого не визнавали. А ті, хто користувався нею, піддавались впливу / тиску офіційної мови і таким чином сприяли процесу мовної інтерференції та асиміляції, звуження сфери побутування рідної мови. Таким чином українська мовна система зазнавала певного скорочення (редукції) своїх лексичних і стилістичних засобів.

Незворотність, об'єктивність і водночас згубність цих процесів добре усвідомлював журналіст, педагог, громадський діяч української спільноти в Канаді Ілля Киріак. Тому у своїх статтях і художніх творах він відстоював чистоту української мови, вважав, як і його однодумець сподвижник Іван Огієнко, що українці, де б вони не проживали, мають користуватися однією мовою, і ця мова має бути літературною, створеною за одними законами, правилами, нормами, обов'язковими для всіх мовців.

Погляди на цю проблему І. Киріак найбільш ґрунтовно виклав у статтях «Не говорім по українськи» (1929), «Українська мова в Канаді» (1933), «Українська граматика» (1944) та практично втілював у повісті-трилогії «Сини землі», читанці «Маруся» (1947) та ін.

У статті «Не говорім по українськи», опублікованій у газеті «Український голос», педагог відстоює чистоту української мови і як приклад негативного впливу англійської мови наводить взірці «нової» мови, якою послуговуються українці Канади в щоденних розмовах і яка принижує статус української мови – однієї з наймилозвучніших у світі. Автор закликає носіїв мови берегти її чистоту, піклуватися про культуру власного усного і писемного мовлення.

Цій же проблемі присвячена стаття «Українська мова в Канаді», що з'явилася в редактованому І. Огієнком журналі «Рідна мова». Аналізуючи процеси асиміляції та інтерференції в мовному середовищі діаспорних українців, І. Кириак закликав зацікавлені інституції (рідна школа, преса, наукові установи, громадські організації і товариства) та й самих мовців плекати культуру української мови.

Отже, своєю педагогічною діяльністю Ілля Кириак впродовж багатьох десятиліть сприяв формуванню мовної культури канадських українців, розвитку і збагаченню української мови в полікультурному соціумі.

ОЛЕГ КАЧАЛА, ІРИНА ЮЗВЯК (Львів, Україна)

Національний університет «Львівська політехніка»

АУДІЮВАННЯ ЯК ВИД МОВЛЕННЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА СЕРЕДНЬОМУ ЕТАПІ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Проблеми аудіювання як активного виду мовленнєвої діяльності під час вивчення української мови як іноземної в технічних закладах є актуальними для методики викладання УМІ. Аудіювання для студентів-нефілологів варто розглядати як додаткову навчальну дисципліну, яка має на меті допомогти студентові-іноземцеві оволодіти його основною спеціальністю.

Аудіювання є одним з чотирьох видів мовленнєвої діяльності, над формуванням яких працює викладач іноземної мови. Аудіювання є ключовим моментом комунікації: не почувши чи не зрозумівши співрозмовника, вам нічого буде йому відповісти. Тобто розуміємо, що без уміння сприймати на слух комунікативна діяльність неможлива. Можна стверджувати, що аудіювання – це саме те вміння, яке викликає найбільші труднощі під час спілкування з носіями мови, а значить потребує пильної уваги та розуміння його особливостей з боку викладача української мови як іноземної.

У практиці викладання української мови як іноземної в українських вишах навчання аудіюванню як складової частини навчального процесу ніколи не вважалося пріоритетним завданням. Як показує досвід, спеціальні заняття з формування та розвитку умінь і навичок у цьому виді мовленнєвої діяльності найчастіше проводять на підготовчих факультетах, оскільки вважають, що саме на початковому етапі вивчення мови необхідне добре сприйняття мовлення на слух. Навчання аудіюванню на заняттях з української мови як іноземної для іноземців варто розглядати як додаткову навчальну дисципліну, яка має на меті допомогти студентові-іноземцеві оволодіти його основною спеціальністю, оскільки слухання лекцій за спеціальністю – це певний вид монологічного мовлення. На відміну від діалогічного, таке мовлення не передбачає миттєвого зворотнього зв'язку, однак може викликати певні складнощі в сприйнятті. Під час аудіювання виникають і мовні труднощі. Наприклад, лексичні труднощі виникають тому, що збільшується словниковий матеріал, зокрема з'являється велика кількість наукової та технічної лексики, у тексті можуть бути фразеологічні звороти, а деякі слова вживаються у переносному значенні. Щодо граматики, то ці труднощі можуть бути пов'язані з граматичними моделями або з синтаксичними конструкціями.

Для викладача української мови як іноземної при аудіюванні важливо організувати заняття так, щоб воно максимально імітувало лекцію за спеціальністю. Важливим моментом є те, що викладач повинен навчати студентів вмінню слухати.

Як показує досвід та практика, студенти технічних вишів інколи втомлюються через перенасиченість занять з української мови технічними термінами, конструкціями та моделями. Фрагменти з лекцій або науково-популярні тексти для аудіювання стають для них нецікавими. Щоб урізноманітнити заняття для студентів технічних спеціальностей, необхідно час від часу подавати адаптовані уривки з художніх текстів, з цікавим або повчальним змістом.

НАДІЯ КУДИКІНА (Київ, Україна)

Інститут педагогіки Національної академії педагогічних наук України

ЕЛЕКТРОННА ПРЕЗЕНТАЦІЯ У НАВЧАННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ШКОЛІ З РОСІЙСЬКОЮ МОВОЮ ВИКЛАДАННЯ

Сучасний етап розвитку освіти в Україні характеризується посиленням уваги до розбудови глобального інформаційного простору, використання потужності інформаційно-комунікаційних технологій у процесі викладання різних навчальних дисциплін, що, безумовно, позначається й на навчанні дітей української мови у школах з російською мовою викладання.

Спираючись на дослідження еволюції поняття «інформаційно-комунікаційні технології» у світовому та європейському освітньому просторі, можна стверджувати, що вихідними поняттями термінологічного словосполучення «інформаційно-комунікаційні технології» є дефініції «інформація», «комунікація», які безпосередньо пов'язані з проблемою навчання української мови в школі. Великі можливості у проведенні занять з української мови має пакет Microsoft Office, який дозволяє у навчальній роботі використовувати електронну презентацію, скайп, вікі-технологію, електронну пошту та інші інформаційно-комунікаційні технології.

Так, електронна презентація, розроблена за програмою Microsoft PowerPoint – сучасний засіб для подання різноманітної навчальної інформації в режимі мультимедіа. Електронна презентація складається з комплексу слайдів, в яких пізнавальний текст поєднується з графічними об'єктами, фотокартками, звуком, відео та мультиплікаційними об'єктами. Електронні презентації дають можливість учителю підготувати методично виправдану та яскраву наочність та креативно використовувати її на уроці української мови.

Застосування електронних презентацій у навчанні української мови в школах з російською мовою викладання передбачає вивчення змісту навчальної програми, її пояснювальної записки, усвідомлення мети і завдань, які вирішує кожна тема. Не менш важливо для вчителя ознайомитися з навчальними посібниками, зі спеціальною педагогічною і методичною літературою, з досвідом роботи інших учителів, проаналізувати власний досвід з використання інформаційно-комунікаційних технологій у шкільній освіті.

Отже, електронна презентація є перспективною інформаційно-комунікаційною технологією розв'язання завдань навчання української мови в школах з російською мовою викладання та підвищення його ефективності.

НАТАЛІЯ МАРТИНИШИН (Львів, Україна)

*Міжнародний інститут освіти, культури та зв'язків з діаспорою
Національного університету «Львівська політехніка»*

ПІДҐРУНТЯ ДЛЯ СТВОРЕННЯ ПІДРУЧНИКА З УМІ ДЛЯ ДІТЕЙ

За відносно короткий проміжок часу українське мовознавство суттєво збагатилося новими науковими здобутками в галузі української мови як іноземної. Поряд з ґрунтовними теоретичними дослідженнями, мовознавці, які мають досвід викладання УМІ, створили низку підручників та посібників відповідно для цього курсу. Оскільки охочих вивчати українську мову як іноземну чимало, потреба в урізноманітненні навчально-методичного забезпечення з УМІ постійно зростає. І якщо загалом процес викладання УМІ дорослим полегшується, періодично з'являються нові підручники й посібники, то, на жаль, цього не можна сказати про підручники з УМІ для дітей. Тому, щоб хоч в якійсь мірі наблизитися до розв'язання цієї проблеми, українським дослідникам для початку варто перейняти досвід закордонних фахівців щодо створення дитячих навчальних матеріалів, в яких мова позиціонується як іноземна. Проаналізувавши певну кількість таких оригінальних підручників для навчання, наприклад, англійської мови, можна прослідкувати в них певні закономірності, які працюватимуть і на українському матеріалі. Отже, можна частково виправдати ідею створення експериментальної версії підручника (можливо, навчального комплексу) з УМІ для дітей за аналогією (в якійсь мірі) до підручників-орієнтирів, успішно апробованих у процесі навчання дітей іноземної мови. Якщо б такий підручник був створений, то це була б не лише навчальна книга для дітей з УМІ, а й пробний зразок підручника такого зразка для мовознавців, які працюють над створенням навчально-методичного забезпечення для УМІ. Тривалий процес апробації, що дуже важливий для всіх навчальних матеріалів в галузі української мови як іноземної, врешті показав би всі плюси і недоліки такого підручника для дітей. Це дало б можливість всім, хто створюватиме подібні книги, надалі працювати у правильному руслі з подальшими якісними результатами.

В перспективі було б дуже доцільно на основі найкращих зразків підручників з УМІ для дітей розробити й відповідні інтерактивні курси, наприклад, у формі гри. Окрім того, що це зручно та цікаво, це було б ще й дуже корисно для дітей, які майже підсвідомо, бавлячись за комп'ютером, одночасно отримували б задоволення та знання.

ОЛЕСЯ ПАЛІНСЬКА (Львів, Україна)

*Міжнародний інститут освіти, культури та зв'язків з діаспорою
Національного університету «Львівська політехніка»*

НОВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИКЛАДАННІ УМІ: «ЗА» І «ПРОТИ»

Викладання УМІ, як і будь-якої іноземної мови, вимагає від викладачів насамперед розуміння цілей і завдань, які стоять перед ними і перед студентами. Тільки розуміння того, що таке іноземна мова, за якими принципами її можна засвоїти, для яких потреб студент її вивчає, де і в якому обсязі буде застосовувати, дає можливість добирати відповідні засоби навчання.

Новітні технології – це лише прийоми, які можуть допомогти досягнути поставлених цілей. Незалежно від того, який засіб навчання ви обираєте, він є добрим, якщо наслідком його використання є ефективне засвоєння іноземної мови в необхідному обсязі. І навпаки, навіть найкращі методи будуть неефективними, якщо застосовувати їх без узгодження з навчальними цілями.

Очевидно, що новітні технології мають низку беззаперечних переваг у порівнянні з «традиційними» методами. Це, зокрема, їхня мобільність, доступність, оперативність, інтегративність. Використання новітніх технологій допомагає засвоювати мову безпосередньо в тому інформаційному середовищі, в якому живе сучасна людина (віртуальне спілкування, пошук і відбір інформації і под.)

Але разом з тим не слід забувати, що багато «традиційних» методів пов'язано з психологічними процесами, що відбуваються у свідомості людини. Так, зокрема, процеси, пов'язані з дрібною моторикою, зокрема, записування і замальовування, сприяють розвитку мовленнєвої зони мозку в ранньому дитинстві, але також і в пізнішому віці ці процеси не втрачають зв'язку.

Отже, добираючи прийоми і методи викладання іноземної мови, варто враховувати як психологічні особливості, так і рівень ефективності засвоєння мови, але насамперед варто добирати відповідні методи для кожної ситуації, незалежно від того, «новітні» вони чи «традиційні».

БОГДАН СИВАНИЧ (Львів, Україна)

*Міжнародний інститут освіти, культури та зв'язків з діаспорою
Національного університету «Львівська політехніка»*

АКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ГРАМАТИКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Активні методи навчання – це методи, які спонукають студентів до активної розумової і практичної діяльності у процесі оволодіння навчальним матеріалом. Вони спрямовані в основному на самостійне оволодіння знаннями і вміннями у процесі активної розумової і практичної діяльності.

Граматику посідає важливе місце у процесі вивчення мови, адже є, по суті, її каркасом. Засвоєння граматики викликає багато труднощів, які ускладнюються граматичними термінами, правилами та винятками. Активні методи навчання допомагають студентам знайти потрібну мотивацію для подолання цих труднощів

Серед активних методів навчання української мови як іноземної розглядаємо такі методи як обговорення, інтерактивні лекції, ігри, мозкові штурми, розгляд практичних ситуацій тощо.

Викладач у своїй професійній діяльності використовує ту класифікацію й групу методів, які найбільше повно допомагають здійсненню тих дидактичних завдань, які він ставить перед заняттям. І активні методи навчання є одним з найбільш ефективних засобів залучення студентів в учбово-пізнавальну діяльність.

ОЛЕНА СІВАЧЕНКО (Едмонтон, Канада)

Університет Альберти

**РОЗВИТОК АУДИТИВНИХ УМІНЬ «HERITAGE» ТА «NON-HERITAGE» СТУДЕНТІВ,
ЯКІ ВИВЧАЮТЬ УКРАЇНСЬКУ ЯК ІНОЗЕМНУ/ ДРУГУ МОВУ**

Метою цього дослідження є визначення рівня сформованості аудитивних умінь «heritage learners (HLs)» та «non-heritage learners (NHLs)» на високому рівні володіння українською як іноземною/другою мовою. Результати дослідження Бодрі та Дукар (2005) свідчать про те, що при низькому рівні володіння українською мовою аудитивні уміння NHLs значно менш розвинені, ніж аудитивні уміння HLs, які можуть чути мову у своїх сім'ях. Отже, завдання цього дослідження – з'ясувати, чи розбіжність у рівні сформованості аудитивних умінь між HLs та NHLs зберігається і на високому рівні володіння українською. У той час, коли HLs у своїх сім'яхчують розмовний варіант мови, який часто передається із покоління в покоління, аудитивні вміння NHLs в основному формуються у процесі вивчення української літературної мови на уроці. Беручи до уваги аудитивний досвід обох типів студентів, для тестування аудитивних умінь було обрано текст, який поєднує як літературний, так і розмовний варіанти української мови. Рівень сформованості аудитивних умінь визначався здатністю студентів розуміти текст на глобальному, детальному та критичному рівнях.

НАТАЛІЯ СКИБА (Київ, Україна)

Інститут філології Київського національного університету ім. Т. Шевченка

РОЛЬ ІНТЕРНЕТ-ВИДАНЬ У ФОРМУВАННІ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ

В умовах інформаційного суспільства, яке вимагає від лінгвістів не тільки високої кваліфікації, але й уміння критично й творчо мислити, вдосконалюватися й адаптуватися до швидкозмінних потреб соціуму, перед викладачем української мови як іноземної стоїть комплекс непростих завдань. Необхідно навчити студента орієнтуватися в інформаційному просторі: вміти знаходити і передавати важливу інформацію, аналізувати її.

Засоби масової інформації, їх зміст і способи передачі інформації є багатим джерелом для того, хто вивчає іноземну мову на поглибленому етапі. Особливого значення набувають популярні інтернет-видання на зразок «Української правди», які є автентичним джерелом актуальної інформації лінгвістичного, соціокультурного, лінгвокраїнознавчого тощо характеру. За допомогою медіатексту можна ознайомитися з новітніми лексико-стилістичними змінами мови, а також із сучасними тенденціями її розвитку. Крім цього, і це є дуже важливим для іноземного студента, через мовну структуру він дізнається багато цікавої та корисної імпліцитної інформації про суспільство, мову якого він вивчає. Варто також звернути увагу на лексико-граматичні і стилістичні зміни мови новітнього українського медіатексту, на співвіднесеність мови мас-медіа з літературною нормою, а також культурологічний контекст, у якому українські медіатексти створюються. Саме цей суспільний і культурний контекст викликає найбільші складнощі серед студентів. Незнання культури, побуту України, зокрема її радянського періоду, нерозуміння прецедентних феноменів часто ускладнюють сприйняття й тлумачення змісту медіатексту.

Останні політичні події в Україні засвідчують надзвичайно потужну мовотворчість – авторську (цитати політиків і громадських діячів) і народну. З'являється велика кількість лексем-новотворів: *ЄвроМайдан, Автомайдан, Антимайдан, майданівці, майдануті, тітушки, месиджі, флеш-моби, беркутята, вата, ватники, вишиватники* тощо. Нова фразеологія ж поповнюється за рахунок влучних висловів або «цитат дня» та називання новостворених понять, що можна іноді визначити за використанням лапок: «*в'язні Банкової*», «*в'язні Грушевського*», «*українське питання*», «*спущений згори*», *Коридор ганьби для "Беркута"*, «*майданівська Січ*», «*закони про диктатуру*» (від 16 січня); «*Розвод котят*» (вислів М. Чечетова); «*куля в лоб*» (вислів А. Яценюка), «*зелені чоловічки*», «*ввічливі люди*», *Небесна сотня*, «*диванна сотня*», «*офісна сотня*» тощо.

Інтернет-текстам властива також поява оказіональних фразеологічних одиниць, які розраховані на адекватне сприйняття їх реципієнтом і завжди асоціюються з традиційними (узуальними). Оскільки іноземець позбавлений таких асоціацій, слід віднайти первинний фразеологізм, пояснити його значення, мотивувати трансформації. Такі одиниці, хоча й мають індивідуально-суб'єктивний характер, зумовлені системою мови і обмежені можливостями їх матеріального оформлення. При викладанні української

мови в іноземній аудиторії слід це враховувати й наголошувати на «одноразовості» цього стилістичного прийому.

Активними у засобах масової інформації є цитація або квазіцитація та алюзійне цитування, які є атрибутом мовної гри адресата-адресанта тексту, про що свідчить аналіз заголовків та рубрик інтернет-статей. Особливо поширеним є перетворення висловів, гасел, закликів, цитат та назв ідеологічних творів епохи соціалізму, які набувають іронічного звучання. Наприклад: *Перед Черкасами замерехтів привид нових виборів; Привид Мадрида над Європою* (пор. з висловом «Привид бродить по Європі, привид комунізму»); реактуалізація висловів: *маски-шоу, холодна війна, «Опіум для народу» в передвиборній програмі КПУ* тощо. Такі цитати подаються переважно без лапок, вони наче «вмонтовуються» в авторський текст. У першу чергу «робиться ставка» на широковідомі цитати класиків літератури, міфологію, крилаті вислови, рядки популярних пісень, кінофільмів. Наприклад: *Чому кіпріот німцєві не товариш; Ніхто не побитий, ніщо не побито; Нестерпна важкість посередності; Ще не змерзла Україна; Ну що б, здавалося, кіно...; Не стріляйте в журналіста; Лунайте сей паркан! В бій ідуть самі школярі; Мовчання президентів; Горіла шина, палала! Наша корупція – одна з «найкращих» у світі; Покажи мені свій диплом, і я скажу, хто ти; Хто навпростець прямує – у травматології ночує; Банкірів на «переправі» не міняють; ...про небажання «регіоналів» бути відповідальними за початок громадянської війни, козири Путіна та «азарові» стайні нового Прем'єра; ...доведеться вигрібати такі «азарові» стайні, що й Геракл засмутився б; Гроші у довгій шухляді. Українцям дозволили подавати до суду, якщо банкіри невчасно повертають їм депозитні вклади.*

Характерним явищем є залучення субстандартної фразеології, зокрема жаргону, суржику: *Ще б пак — у людей же свята, олів'є під «Советское шампанское» й «голубие огонькі», не псувати ж народу свято! філософський диспут з представниками «русского міра»; Вона «підрізала» на дорозі автомобіль тощо.*

Подібні прецедентні одиниці потребують певних фонових знань з боку реципієнта інформації; залежать від рівня освіченості та нагромаджених людиною знань. У нашому випадку (в іншомовній аудиторії) – все це залежить від знань викладача й умінь донести цю інформацію до студента.

ОКСАНА ТУРКЕВИЧ (Львів, Україна)

Львівський національний університет ім. І. Франка

ВПРАВИ І ЗАВДАННЯ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ: ЯКІ, КОЛИ, ЯК?

Часто виконання вправ, особливо граматичних, асоціюється із нецікавим етапом заняття з української мови як іноземної (традиційного чи навіть онлайнного), яке втомлює і особливо не мотивує.

З іншого боку, усі лінгводидакти дотримуються погляду, що неможливо вивчити мову, не виконуючи вправ (граматичних, лексичних тощо). Як вирішити цю проблему?

Передусім викладач повинен володіти інформацією про принципи подання різних вправ не тільки на відповідних етапах навчання, але й безпосередньо на різних стадіях заняття.

Для цього слід методично описати всі вправи, систематизувати за різними критеріями.

Важливим аспектом також є розрізняти вправи і завдання, оскільки від розуміння специфіки кожного із цих лінгводидактичних явищ залежить успіх заняття, а отже й вивчення мови.

Якщо **завдання** – вид діяльності (усної чи писемної) з навчальним матеріалом, який студенти здійснюють під час заняття або самостійно, з метою досягнути певного результату у вивченні мови (наприклад, слухати текст, читати текст, створювати діалог тощо), то **вправа** – організований з дидактичною метою навчальний матеріал, який слугує для виконання певних дій з метою сформувати відповідну компетенцію. Наприклад:

Побудуйте аналогічні діалоги.

Зразок: директор, секретар.

- Ти бачив директора?
- Кого? Директора? Не бачив.
- А секретаря?
- І секретаря не бачив.

Слова: лікар / медсестра; Віктор / Оксана; викладач / перекладач.... (Вінницька В. Українська мова. Практичний курс граматики для студентів-іноземців / В. М. Вінницька, Н. П. Плющ. – К. : Правда ярославичів, 1997. – 247 с. – С. 136.)

Вправи за способом виконання поділяють на усні та письмові; одномовні і двомовні; відповідно до залучення тексту: дотекстові, притекстові, післятекстові; відповідно до мовних аспектів: мовні, мовленнєві, комунікативні; відповідно до мети: рецептивні, продуктивні, репродуктивні; відповідно до способу подання: підготовчі, повторювальні, тренувальні тощо. Кожен із цих видів вправ ділиться на підвиди, які мають свою специфіку.

У навчальному процесі важливо не тільки правильно підібрати тип вправи, але також показниками ефективності є час і спосіб виконання, перевірка й аналіз результатів.

Особливе місце у системі завдань займають навчальні ігри та тести. Вони формують свої мікросистеми щодо їх створення і використання.

Гри як виду завдання з УМІ присвячено низку розвідок в українській лінгводидактиці, проте, наприклад, немає жодного окремого посібника з навчальними іграми, а в надрукованих навчальних матеріалах є дуже мало прикладів вправ для навчання української як іноземної.

На стадії затвердження Державний стандарт з української мови як іноземної, прийняття якого зумовить укладання різних тестових баз для складання іспитів на різних рівнях з УМІ.

ОЛЬГА ХОРОШКОВСЬКА (Київ, Україна)

Інститут педагогіки НАПН України

ФОРМУВАННЯ УСНОГО МОВЛЕННЯ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ДРУГОЇ

(зміст, методи і прийоми)

Усне мовлення – це комплекс знань, навичок, умінь. Серед них – аудіативні й говоріння. Базовими для говоріння є словниковий запас, орфоепічні й фонологічні, а також граматичні уміння і навички.

Говоріння передбачає уміння будувати діалог і монолог. Складовими говоріння є аудіативні уміння (уміння слухати-розуміти мовця).

Словниковий запас формується на основі засвоєння тематично організованої й позатемної лексики. Тематична лексика – це слова-назви предметів (іменники) та слова, що вказують на особу, приналежність, тобто особові і вказівні займенники. Зміст тематичної лексики зумовлюється сферами мовлення.

Позатемна лексика – слова-назви дій, предметів, їх ознак, часу, місця, обставин дії тощо. Сюди ж належать досить частотні слова, що називаються службовими: прийменники, сполучники, вказівні слова.

Орфоепічні й фонологічні уміння передбачають засвоєння звуків і звукосполук, властивих лише українській мові, та формування умінь правильно наголошувати слова.

Граматичні уміння – уміння сполучати, поєднувати слова між собою, змінюючи їх граматичні форми та вживаючи потрібні прийменники. Ці уміння, так само, як і словниковий запас, становлять основу мовлення і є базовими для говоріння.

На основі базових знань, умінь і навичок формується діалогічне і монологічне мовлення. Розвиток умінь спілкуватися передбачає створення мотивації мовлення і виконання соціальних ролей.

Добираючи методи і прийоми формування мовленнєвих умінь, слід брати до уваги визначену психологами поетапність у їх формуванні: знання → первинні уміння → навичка → вторинні уміння. Ці етапи – ніби ланцюжок, вони взаємозв'язані, і довільно переставляти їх неможливо, оскільки буде порушено логіку формування мовленнєвих умінь. Так, на першому етапі учні засвоюють слова, норми вимови та наголошення, а також одержують зразки поєднання слів, тобто одержують знання і на основі їх формують первинні уміння – вимовні та граматичні, які в результаті багаторазових вправлянь переходять у навичку. Вторинні уміння – це власне мовленнєві уміння, тобто уміння спілкуватися у формі діалога й монолога.

Серед методів і прийомів на першому етапі (заннєвому) найпоширенішими є методи імітації й репродуктивний метод, що передбачає відтворення сприйнятого на слух, тренінг (проговорювання зразків), на наступному – оперативні методи, що полягають у конструюванні словосполучень і спрямовані на формування граматичних навичок. На кожному з етапів використовують ігрові методи навчання, що належать до інтерактивних. Серед них: вправи на дії з предметами, гра «Мікрофон», умовно-мовленнєві вправи на побудову діалогів (робота в парах), сюжетно-рольові ігри на основі сприйнятої на слух казки, театралізовані ігри, хороводні тощо.

З метою формування комунікативного мовлення широкого використання набувають рольові ігри, у процесі яких учні виконують соціальні ролі: учень – учень, учень – учитель, учень – дорослий. У кожному випадку визначається тема й мета спілкування. Таким чином, створюються навчальні ситуації, максимально наближені до життєвих.

ЗОРЕСЛАВА ШПАК (Львів, Україна)

Національний університет «Львівська політехніка»

ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕМПОРАЛЬНИХ ХАРАКТЕРИСТИК УКРАЇНСЬКОГО МОВЛЕННЯ

Можливість керувати швидкістю надходження голосової інформації істотно підвищує ефективність застосування різноманітних навчальних систем, зокрема для вивчення іноземних мов. Щоб забезпечити високу натуральність звучання мови, відтвореної у прискореному чи сповільненому темпі, процеси часового перетворення голосових записів повинні базуватися на темпоральних властивостях звукових елементів, які властиві кожній конкретній мові.

У роботі наведено результати визначення часових параметрів основних одиниць мовного потоку (синтагм, слів, складів, звуків тощо) для різних темпів мовлення. Проведено детальне дослідження темпоральних змін тривалості пауз та голосних і приголосних звуків української мови. Встановлено нелінійний характер залежності тривалості звуків від швидкості мовлення та неоднорідність темпоральної поведінки різних мовних елементів.

Аналіз виявлених закономірностей показав, що, незважаючи на значну відмінність і варіативність абсолютної тривалості окремих звуків, загалом голосові елементи, що мають однорідний акустико-артикуляційний механізм формування, вирізняються подібністю відносної темпоральної зміни тривалості. З усієї множини звуків української мови виділено чотири основні темпоральні класи: наголошені голосні, ненаголошені голосні, тональні (сонорні та дзвінкі) приголосні, шумні (глухі) приголосні. Два окремі класи складають паузи зімкнення та міжслівні паузи, що характеризуються різними темпоральними властивостями.

Зроблено висновок, що реалізацію відтворення голосових записів у зміненому темпі (сповільненому чи пришвидшеному) треба здійснювати через диференційовану зміну тривалості мовних елементів на основі закономірностей, що властиві їхнім темпоральним класам, зберігаючи при цьому спектральну структуру звукових сигналів.

ГАННА ШВЕЦЬ (Київ, Україна)

Інститут філології Київського національного університету ім. Т. Шевченка

КОРОТКОМЕТРАЖНИЙ ХУДОЖНІЙ ФІЛЬМ У НАВЧАННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Проблема використання відеоматеріалів, зокрема художніх фільмів, у навчанні іноземної мови належить до широко обговорюваних і достатньо досліджених. Ще із другої половини минулого століття, у період, коли кіно стало вагомою частиною життя суспільства, а технічний розвиток зробив можливим використання в навчальному процесі аудіовізуальної наочності, у педагогіці й методиці викладання іноземних мов порушували різні аспекти цієї проблеми: класифікація кіноматеріалів; обґрунтування принципів їх добору, ефективних для вирішення навчальних та виховних завдань; вивчення психології сприйняття кінотвору; психолого-педагогічні можливості аудіовізуальних матеріалів у навчанні іноземної мови; методика роботи з навчальним та художнім кінофільмом тощо.

Реалії сьогодення, як наукові (розвиток нових напрямків у лінгвістиці й педагогіці – теорія міжкультурної комунікації, культурологічний підхід до вивчення іноземної мови, впровадження інтерактивних методів навчання, компетентнісний підхід в освіті тощо), так і технічні (стрімке поширення мультимедійних технологій та доступність практично будь-якого відеоматеріалу завдяки мережі Інтернет), розширюють парадигму наукових пошуків у руслі заявленої проблеми. Так, сучасні дослідники звертають увагу на роль автентичних художніх фільмів у контексті навчання міжкультурного спілкування (Ю. Буханець); використання кінофільмів для навчання іноземної соціокультурної лексики (Т. Яхнюк), формування іншомовної комунікативної компетенції (Н. Петрушова), розвитку навичок діалогічного мовлення (О. Конотоп); збільшення можливостей використання відеоматеріалів завдяки мультимедійним технологіям, а відтак необхідність формування ІТ-готовності викладачів іноземних мов (А. Гуржій, Л. Карташова, В. Лапінський) та ін.

У методиці викладання української мови як іноземної спостерігаємо інтерес до проблем інтенсифікації навчання за допомогою мультимедійних технологій, створення програмного забезпечення для вивчення мови, впровадження відповідних відеокурсів тощо. У той же час розвідок щодо використання кінострічок практично немає. Одна з причин цього – відносно невелика кількість українських художніх фільмів, що зумовлено об'єктивною ситуацією: вітчизняна кіноіндустрія після років занепаду лише починає відроджуватися. Звісно, можливим є використання іноземних фільмів, дубльованих українською мовою. У пошуках автентичного художнього кіноматеріалу вважаємо доцільним звертатися до короткометражних фільмів, обсяг яких (від кількох хвилин до 30) уможливує їх перегляд і обговорення на одному занятті. Цей фактор надзвичайно важливий, оскільки емоційний ефект, викликаний кінематографічною образністю, активізує сприйняття, розуміння, увагу, пам'ять, загалом мисленнево-мовленнєву діяльність студентів, підвищує мотивацію навчання. Невеликий обсяг документального кіно дає також можливість повторного перегляду (колективного чи самостійного), що необхідно для повторення мовного матеріалу чи виконання домашнього завдання за матеріалом фільму.

Палітра методичних завдань до короткометражного фільму залежить від різних факторів: рівня володіння мовою конкретного контингенту іноземних учнів; провідної навчальної мети, для досягнення якої використано кіно (презентація чи закріплення нового лексико-граматичного матеріалу, увиразнення певної лексичної теми, розвиток навичок усного чи письмового мовлення, ознайомлення з країнознавчою інформацією, проведення крос-культурних зіставлень, організація самостійної роботи студентів тощо); спеціалізації іноземних студентів (вочевидь, різними можуть бути завдання до одного й того ж фільму у групах майбутніх філологів, психологів, культурологів, художників, кінематографістів тощо), психологічного мікроклімату в навчальному колективі; специфіки (тематичної, сюжетної, жанрової) самого кіноматеріалу.

У доповіді на прикладі короткометражного художнього фільму «Доторкнись і побач» режисера Т. Дроня показано можливі варіанти опрацювання кіноматеріалу в іноземній аудиторії. Також запропоновано перелік українських короткометражних художніх фільмів, доступних у YouTube, і коротко схарактеризовано їх лінгводидактичний потенціал.